

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Examen Theologiæ Moralis

Moure, Antonio Fernandes de

Coloniæ Agrippinæ

Cap. 4. De obligatione legum humanarum, quo ad forum internum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40934

bili consuetudini aduersatur. Ita Ancharan. *conf.* 214. Turrecrem. *capit. In istis. §. ideo. dist.* 4. Dico secundum. Quando lex est conuenticus, & rationalis, peccant illam non acceptantes ab initio. Postquam tamen per contrarios actus non recipitur, cessat illius obligatio. Hæc conclusio certa est, & indubitata apud omnes.

CAPVT IV.

De obligatione legum humanarum, quo ad forum internum.

Quantum obliget lex humana actus internos, §. I.

I Quid possit lex humana erga internos actus.

Q VÆSTIO. Potestne lex humana quidquam precipere quo ad actus internos? RESP. Actus purè interni non subiacent legi humanæ. Ita omnes ferme Theologi. Durand. *in 4. d. 17. quest.* 1. Palud. *quest.* 7. & *d.* 15. *quest.* 5. art. 2. Gabriel. *quest.* 1. *dub.* 5. & *lect.* 04. *in canon. lit. K. Med. de orat. quest.* 29. Tabie. *excom. 1. casu. 4. num.* 4. Cast. 2. *de iuss. har. pun. cap.* 13. Ierson. *Alfab.* 12. *lit. C. & D.* Almain. *de potest. Ecclesiæ. cap.* 7. D. Ant. 3. *p. tit.* 13. §. 4. *cap.* 7. Sylu. *hora canon. quest.* 1. & *excommun. 7. quest.* 2. videturque expressa D. Thom. 1. 2. *quest.* 904. *art.* 4. his verbis. *In his que pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed Deo. Eam tenere ex canonistis Nauar. in sum. cap.* 27. *num.* 38. & *de pœn. disp.* 5. *numer.* 24. Couar. *Reg. pœnarum. num.* 7. Simanch. *instit. capit.* 24. Couar. *Hostiens. cap. Mulieres.* Adeo denique est communis, vt merito dixerit Nauarrus aliam à paucissimis Theologis defendi, & à Iurisperitis sacræ Theologiæ omnino expertibus. Probat ex *cap. Erubescant. d.* 37. *cap. Consulisti 3. quest.* 5. *capit. Cogitatio. de pœnit. d.* 1. *cap. Humana. 22. quest.* 5. *Sicut. de simonia cap. Tua nos. eodem tit.* In quibus dicitur, occulta, & incognita soli Deo esse relinquenda, neque pertinere ad iudicium Ecclesiæ. Ratio est.

Quoniam eiusdem legislatoris est actus iudicandi, quod prohibet, aut iubet, sed legislator humanus nequit iudicare de actibus mere internis. Ita enim D. Paulus, 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quo ad usque veniat Dominus, qui manifestabit consilia cordium.* Quasi diceret ad solum Deum pertinere de arcanis animi iudicare, quod quidem soli Deo patent, 1. Reg. 16. ergo non potest ille actus, vel præcipere, vel prohibere. Dico secundum. Actus interni prout circumstantiæ sunt, & qualitates actuum externorum, possunt ab Ecclesia & præcipi, & prohiberi. Ita Maior. in 4. d. 12. qu. 7. §. Contra primam conclusionem, Adrian. *quæst. 2. de confess.* Pygius *de Ecclesiast.* Hierarch. Rosel. *absolutio. 1. nu. 28. ibid. de potest. Papa. qu. 13.* Caietan. 2. 2. qu. 11. art. 4. & in sum. tit. *heresis.* Dried. *de libertate Christiana. lib. 3. & 5.* Soc. *de iust. lib. 10. quæ. 5. art. 5.* Ledesm. 2. 4. quæ. 16. art. 6. dub. 4. D. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 4. Nau. *de sim. nu. 20. & 21.* Probatum ex Clem. 1. *de heretico* ubi excommunicantur Inquisitores, qui odio, vel amore inquirunt iniuste, aut omittunt inquirere de hæreticis suspectis. Et Clement. 2. *de statu monachorum.* ubi excommunicantur religiosi, qui animo nocendi suis prælati ad curias Principum sæcularium se conferunt. Ex *capit. De lentis, de celeb. Miss.* ubi præcipitur Ecclesiasticis recitatio horarum studiosa, atque deuota per internam mentis attentionem, & animi effectum, ut ait D. Thom. 4. d. 15. qu. 4. art. 2. qu. 4. ad 2. & Nauar. in sum. cap. 25. nu. 16. Item idem prohibetur de iure civili: nam *L. Is qui cum telo. Cod. ad L. Corneliam de sicarijs* punitur gestatio teli animo occidendi hominem Ratio est, quoniam actus humani cadunt sub legem humanam, prout boni, vel mali, sunt autem boni, vel mali ab actu interno, ergo prout sic cadunt sub legem humanam.

De obligatione legum humanarum
in conscientia quo ad
culpam. §. 2.

- 1 An leges Ecclesiasticae obligent in conscientia.
- 2 An leges civiles obligent in conscientia.
- 3 An præceptum parentum obliget in conscientia filios.

- 4 An præcepta viri obligent in conscientia uxorem.
 5 Quid dicendum de præceptis dominorum erga mancipia.
 6 An leges humanae obligent cum probabili vita periculo.

QUÆSTIO. Suppono, ut Catholicam veritatem, dari in Ecclesia legitimam potestatem condendi leges, ut clareret ex Concil. Constant. session. 8. & 11. damnando Ioannem VVicleph, & Ioannem Hus. Item ex Bulla Leonis II. damnando Lutherum, quæ videri licet apud Evgium libr. 5. Eccles. Hierarch Clitov. lib. 1. Ante Lutheri Rosenjem ad art. 27. Lutheri, & Bellarm. libr. 4. de Roman. Pontifice. Suppono item, ut catholicam veritatem dari in Republica civili eandem potestatem ex iure ipso naturali. Quæro igitur virum leges Ecclesiasticæ obligent in conscientia? R E S P. Leges Ecclesiasticæ, etiam latæ de ijs, ad quæ ex iure diuino non tenemur, obligant in conscientia. Hæc est catholica veritas. Probatum ex capit. 15. Actov. vbi Apostoli præceperunt Christianis per verba obligantia in conscientia, quædam ad quæ ex diuino iure minime tenebantur. Ita enim decreuerunt: *Visum est spiritui Sancto, & Nobis, nihil ultra vobis imponere oneris, nisi hæc necessaria, ut abstinere vos ab immolatis.* Hæc & aliæ Apostolorum, leges appellantur eodem capit. Præcepta Apostolorum capit. vero, *Ibid.* nuncupantur dogmata. Diuus vero Chryostomus homil. 33. in acta Apostolorum vocat imperia. Quod verò obligauerint in conscientia, constat ex eo, quod dicantur necessaria: nimirum ad salutem animæ. Quod vero abstinere ab immolatis esset ex solo iure positiuo, docet Diu. Chryostomus homilia 23. in Acta. Modo vero per dissuetudinem talis lex abrogata est, ut notauit Viçt. in relect. de temperantia, num. . Qua de re latè Baron. tom. 1. Annalium, circa annum Domini, 51. & ostendunt Med. tract. de ieiunio. ca. De eius instit. Ledesm. 2. 4. qua. 17. art. 5. Maior. in 4. d. 15. qu. 4. Probatum itè ab experimento, & cōfessio apud oēs. Enim vero lex de ieiunio quadragesimali, est mere Ecclesiastica, ut cōstat: ex iure. n. diuino nō tenemur ieiunare quadraginta dies, ut probat aucto-

res proximè citati. Item lex de non laborando diebus dominicis, vt docet D. Thom. 2. 2. *quæsti. 122. art. 4. ad 2. Cou. lib. 4. resolut. cap. 19. num. 6. Nau. cap. 13. num. 1.* & tamen huiusmodi leges obligant in conscientia. Nam culpam frangentis ieiunium adeo olim detestabatur Ecclesia, vt eam grauissimis pœnis affecerit, quoniam *can. 60. Apostolorum* frangens clericus deponeretur, frangens laicus excommunicabatur, sicuti decretum est per Concil. Grangrense. *cap. 29.* In Concil. vero Tolet priuabatur communione in Paschate. Præterea non est contra diuinum ius clericos addiscere medicinam: & tamen excommunicantur clerici, qui ultra duos menses in seculari medicinæ operam dederint, aut ciuili iuri. *capit. super specula ne clerici, vel monachi, & Clementin. Ne in agro statu monach. §. quia vero.* Item non est contra ius cœlestium arma intra monasterij claustra habere sine licentia Abbatis: & tamen excommunicantur monachi calentes Clem. *Ne Clerici, vel Monachi.* Tam grauis vtpœna non imponitur, nisi ex culpa contra legem. Quæ vero huiusmodi culpa sit mortalis, constat ex grauitate pœnæ, quæ vt iusta sit, debet æquiparari culpæ.

2 QVÆST. *Quaro vltierius, obligentne leges ciuiles in conscientia?* R E S P. Obligant. Et oppositum asserere hæreticum proximum est, aut saltem temerarium. Constat ex Paulo, Roman. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi damnationem acquirunt.* Colligitur vero ex sequentibus verbis loqui Apostolum de auctoritate damnatione, ait enim: *Ideo necessitati subditi estote, non tantum propter iram, sed propter conscientiam,* hoc est, non solum propter præsentem vltionem, sed propter futuram in iudicio diuino, accusante conscientia, vt interpretatur Ambrosius. Longiores probationes, & restitutiones legere est apud Soc. 1. *iust. quæst. 6. art. 4. Cou. lib. 5. de leg. pœn. capit. 4. Couar. regul. peccatum. 2. p. 1. num. 3. Alciatum cap. Cum contingat. de iureiur.*

3 QVÆST. *Quid censet de præceptis patrum erga filios?* R E S P. Obligant in conscientia, etiam ad mortale. Cuius rei ex capit. *Si dominus. 11. quæst. 3.* sed de hoc quamquam iam respondi ad 4. præceptum, volo refricare memoriam & iterum quid in hac materia occurrit, propalare. *Pa-*

batur igitur efficacius hæc veritas ex *capit. 23. Deuteron.* ubi decernebatur pœna mortis filio contumaci : pœna autem mortis in lege veteri non nisi pro culpa mortali imponebatur, vt tradit *Vi&t. de potest Eccles.* Hæc vero contumacia, vt sit mortalis, debet esse erga præceptum rei grauis. Grauis vero res esset, si pater præciperet filio, vt caueret à noxijs sodalium familiaritatibus. Aut si præciperet filia, ne è fenestra prospiceret libidinose prætereuntes ad stuprum, vel clandestinum matrimonium. Aut si itidem præciperet, vt illum potius, quam hûc coniugem accipiat, quia id interest ad status, & dignitatis decentiam. Ita *Nauar. ca. 14. num. 12. & Medin. de Instr. conf. cap. 14. §. 14.*

4 QVÆST. *Quid censet de præceptis viri, erga uxorem?*
RESP. Tenentur vxores præceptis coniugum suorum sub culpa lethali, aut veniali, iuxta grauitatem, leuitatemve materiæ præceptæ obedire in conscientia. claret ex *D. Paulo, Ephes. 5. & Coloss. 3. Mulieres virus suis subditæ sint, sicut Domino.* Grauis vero res esset, si ex iusta causa maritus præciperet, ne domo exeat. Ita *Sot. 1. iust. quest. 6. art. 4. ad 2. Nauar. in sum. cap. 14. num. 20. Medin. de Instru. confess. cap. 16. §. 13. & alij plures.*

5 QVÆST. *Quid opinaris de præceptis dominorum erga mancipia?* RESP. Mancipia, si seruitus iusta sit, obedire tenentur in conscientia in ijs, ad quæ se extendit potestas dominorum, si præcepta licita sint, & honesta. Claret ex *D. Paulo Ephes. 6. & Coloss. 3. & ex 1. canonica Diu. Petri, & ex cap. 1. de coniug. seru.* Non se vero extendit potestas dominorum quo ad matrimonium mancipiorum. Et ideo dominus impediens, aut efficaciter præcipiens seruo ne contrahat, peccat mortaliter, vt docet *Nauar. cap. 14. num. 21. §. 4. Scot. in 4. d. 36. quest. vnica. Richard. ibidem. art. 4. quest. 1. & alij, quos Deo auxiliante referam in materia de Matrimonio.*

6 QVÆST. *Obligatne lex humana ad sui obseruationem cum probabili mortis periculo?* RESP. Dico primum. Interueniente fidei, aut Christianæ religionis iniuria per contemptum legis aut virtutis, quælibet lex, etiam leuissima, obligat cum mortis periculo. Ita *Maior. in 4. d. 18. qua. 4. Sot. d. 22. quest. 1. art. 4. & de iust. lib. 1. quest. 6. art. 4. Ledesm. 2.*

defm. 2. 4. qu. 2. art. 3. Couar. ca. Alma mater. 1. p. §. 3. num. 9. & Doctores communiter. Ratio est. Quia interueniente hoc contemptu, & iniuria, nequaquam potest actus cohonestari. Dico *secundum*. Interueniente scandalo potius mortem oppetere tenemur, quam transgredi leuissimam mortem. Probat *ex 2. Mach. 6.* vbi Eleazarus mortem potius elegit, quam simularet comedisse carnes, lege prohibitas, ne adolentes scādalizarentur. Dico *tertiu*, Sublato contemptu, & scandalo, nulla lex humana regulariter obligat cum mortis periculo, nisi in rebus maximi momenti. Ita *Medin. 1. qu. 90. art. 4. Syl. verb. metus. qu. 7. Angel. in morali. cap. 6. Felynus cap. 1. nu. 48. Nauar. in sum. ca. 15. num. 48.* & omnes Auctores primæ propositionis. Probat in primis ex declaratione Ecclesiæ Nam *capit. Consilium, de obseru. ieiunij.* dicitur, propter periculū mortis, & ægritudinis posse solui ieiunium. Deinde ratione. Lex diuina positua non obligat cum tali periculo. Nam *Dauid* propter necessitatem comedit panes propositionis, quod non licebat, nisi sacerdotibus, nec peccauit, vt constat ex approbatione Christi Domini, *Matth. 20.* qui eo facto excusauit Discipulos euellētes sabbatho spicas, & probat *D. Thom. 3. p. qu. 40. art. 4. ad 3.* Imo neque ipsa lex naturalis: illa enim iubet debitum reddere coniugipetenti, & tamen excusatur à redditione coniux, ob periculum probabile mortis, aut grauis ægritudinis, vt docet *D. Tho. in 4. dist. 32. qu. unica art. 1.* *Ioan. Med. Cod. de ressit quæstion. 1.* *Catech. in sum. verb. Matrimonium.* de quate longior in propria materia redibit sermo; ergo nec obligabit lex positua humana. Dixi (regulariter) quia Rex potest sub mortali obligare subditos, vt eant ad bellum iustum cum periculo mortis. Et Episcopus præcipere potest sacerdoti, vt tempore pestis adfit ægrotantibus ad subueniendum ægrotis, & periclitantibus in vita spiritali. Ita constanter Doctores contra *Almainum tract. 1. §. 5. prop. 4. suar. moralium.* asserentem per metum cadentem in constantem vitum excusari homines in ijs, quæ sunt mala, quia humana lege prohibita. Verumtamen quamuis à communi Doctorum, nunquam recedendum sentiam absque euidenti ratione, facile soluuntur superiores rationes, quia in priori casu, quiuis singularis tenetur subire

subire periculum mortis pro bono communis pacis. In secundo vero, quiuis tenetur subire damnum vitæ temporalis pro bono proximi spirituali in illâ extrema necessitate, & ideo dici potest obligare ad id ex ipso iure naturali. Potest vero Rex, & Episcopus cogere quemuis ad implendum id, ad quod tenetur iure naturali.

De obligatione humanarum legum pœn-
alium in conscientia quo ad
culpam. §. 3.

- 1 Quot modis fiat lex pœnalis.
- 2 Quantum obligat in conscientia lex pœnalis.
- 3 Quæ est lex præsumptiua.
- 4 Quantum obligant leges præsumptiua.

1 **Q**VAESTIO. De obligatione legum pœn-
alium, quo ad culpam in conscientia te interrogaturus, prius qua-
ro, quot modis fiant leges pœnales? R E S P. Duobus.
Aut enim lex est purè pœnalis, hoc est decernens pœ-
nam tali, vel tali delinquenti in lege diuina, vel natu-
rali. Qualis fuit in lege veteri circa filios in parentes ma-
ledictos. *Leuit. 20. Qui maledixerit patri, aut matri,
morte morjatur.* Aut est mixta, nimirum illa, quæ ali-
quem actum præcipit, & transgressori pœnam apponit,
actum inquam, ex eo malum, quia ab humana lege pro-
hibitum.

2 **Q**VAEST. Quantum obligat in conscientia lex pœnalis?
R E S P. Vtraque huc pure, siue mixte pœnalis obligat in
conscientia pro ratione materiæ parua, aut magna. Ita
D. Tho. 2. 2. qu. 108. art. 4. ad 2. Sot. 1. iust. qu. 6. ar. 5. Ioan.
Medin. de rebus restit. Syl. Inobedientia. §. finali. Angel. ibid.
Medina. 1. 2. questio. 90. artic. 4. Couarru. regul. pecc. 2. p. 8. §.
numer. 2. Ratio est. Quia lex mixte pœnalis præter pœnã
appositam habet rationem præcepti, ergo in ea datur
obligatio præcepti. Imo roboratur tale præceptum per
pœnã, sed obligatio præcepti, obligat in conscientia: ergo
& cetera. Lex vero pure pœnalis apponit iustam pœnam:
pœna vero iusta non debetur, nisi culpæ, vt aduertit D.
August. 1. retract. cap. 9. & D. Thom. 1. 2. quæst. 87. artic. 7.

Castro.

Castro. 1. de leg. pœn. cap. 3. vbi laudat dictum Gersonis *l. 1. de iust. spirit. afferentis culpam*, & pœnam dici correlatiue. Atque ex diuersitate culpæ, orta est diuersa appo-
 sitio pœnæ maioris vel minoris. Confirmatur a similitu-
 dine, & paritate rationis, præceptum diuinum positiuum,
 quo Deus prohibuit primis parentibus etum pomi, ha-
 buit appositam pœnam, & tamen obligauit eos in con-
 scientia; ergo sic obligabit lex positiuæ pœnalis purè hu-
 mana.

3 QVÆST. Rogaturus de legibus præsumptiuis quantum
 obligent ad culpam, rogo prius, quæ est lex præsumptiuæ? RES.
 Illa, quæ procedit ex præsumptione veri, siue a parte rei
 sit verum, siue falsum.

4 QVÆST. Quantum obligant huiusmodi leges præsum-
 ptiuæ? RES. Si res ita se habet, vt lex præsumit, certum
 est obligare in conscientia. Dico secundum. Actus vel
 contractus in rei veritate factus non seruato ordine le-
 gis præsumptiuæ illum actum annullantis, tenet in con-
 scientia. Ita Innocent. cap. Quapropter, de elect. cap. Si cele-
 brat, de cleric. excommun. Panorm. cap. 1. de restit. in integri.
 Dominic. cap. 1. de sponsalib. in 6. Iason. L. si post diuis. Digest.
 de iur. & fact. ignor. Abb. cap. relatum de testibus. Gloss. L.
 Cum illi. §. ea Digest. de tra. fact. fauetque lex ibidem, cum
 dicit valere transactiones absque solemnitate, quando
 continent utilitates eius in cuius fauorem solemnitas
 requirebatur. Imola. L. Cum lex. Digest. de fide iussor. cum
 cum Tiraquell. & alijs, quos citat Pinel. 3. p. Nauarrus
 cap. 25 numer. 2. Angelus Lex. §. 4 Syluelt. ibidem. §. 9
 casu 3. Adrianus quodlibet 6. Couarruias cap. 1. numer. 6.
 de testam. Felynus ad cap. Canon. stat. 39. eamque appellat
 communem Theologorum sententiam. Barthol. Leg. 1.
 numer. 45. Cod. de sacrosanct. Eccles. Ideo validi sunt in con-
 scientia contractus facti a minore, vel muliere sine frau-
 de contra formam legis, vt notat Iason citatus. Valida
 item electio in conscientia facta cum vero consensu, non
 tamen seruata forma canonum in eligendo, vt notat
 Panorm. & Dominicus citati. Idem dicendum de testa-
 mento, vero animo, sine vi, & fraude facto, quamuis
 desint solemnitates ciuiles, vt notat Anchar. & Nau.
 supra. Hinc dico tertium. Non peccat, qui vitur actu,
 siue

sive contractu valido naturaliter, quamuis factus sit contra legem positivam illum irritantem. E contra vero peccat, qui contra obligationem naturalem se tuetur exceptione legis præsumptivæ. Exemplum primæ partis est: si hæres factus per minus solemne testamentum bona defuncti retineat. Vel electus, non servata iuris solemnitate, habeat beneficium. Si enim nec fraus, nec vis intercessit, tuti sunt in conscientia. Exemplum secundæ partis est. Si filius familias reddere nolit accommodatas pecunias, sequæ tueatur exceptione Senatusconsulti Macedoniani prohibentis creditoribus tale mutuum, & eos damnantis iacturæ mutuatæ pecuniæ, non est tutus in conscientia, ut notat Adrianus *supra*. Item quamuis lege civili non detur actio contra vendentem, vel eumentem iniuste, nisi deceptio excedat medietatem pretij iusti, tamen qui deceptus, restituere tenetur in conscientia. Idemque dicendum de eo, qui se tuetur exceptione rei iudicatæ, ut habetur *ff. 44. tit. 2.* nam si cognoscat sententiam fuisse iniustam, restituere tenetur quidquid ex vi illius iniuste possidet. Dico *quartum*. Non peccat, qui transgreditur legem in falsa præsumptione fundatam. Aut non servat iudicis sententiam pro falsis probationibus laram Ira *cap. 1. de sentent. & re iudic. in 6.* si casus expressus *cap. Trans. de restit. spoliator. & cap. Inquisit. de sent. excomm.* circa eum, quem Ecclesia excommunicat, ad cohabitandum cum reuera non sua, probata tamen externe sua. Exemplum etiam est, hæres qui bona fide non fecit inventarium, iste ex præsumptione obligatur ad solvenda debita. § *sanximus. Authent. de hered.* In conscientia tamen non tenetur ultra vires hæreditatis. Ita Barthol. *in repetit. lib. 1. Cod. de sacros. Eccles.* cum Bald. & Andr. quos citat, & sequitur Iason, *in rubr. ff. de acquirend. heredit.* Exemplum etiam est ille, qui delictus se recipiendæ pecuniæ, confessus est se illam recepisse, postea ex confesso damnatur ad solvendum: iste non tenetur in conscientia stare tali sententiæ, ut manifestum est.

(...)

Quæ

Quæ intentio Legislatoris obliget ad culpam grauem, & leuem. §. 4.

QVAESTIO. Quomodo internosci poterit, quæ lex obliget ad mortale, quæ ad veniale peccatum, ex intentione Legislatoris? **R**ESP. Dico primum. Obligatio ad culpam pendet ex intentione Legislatoris. Ita D. Thom. in 4. d. 15. quæst. 3. art. 3. §. 4. Gabr. in 4. d. 16. quæst. 4. art. 3. Caiet. præceptum §. intentio. Ratio est. Quia actus agentium non operantur ultra eorum intentionem. Dico secundum. Intentio Legislatoris non potest obligare ad quantumcumq; velit. Ratio est. Quia irrationabile esset pro re leuissima obligare ad mortalem culpam. Ita Drieden. num. 2. de libert. Christian. ca. 1. & Castro. 1. lib. de leg. pan. ca. 5. Nam neque ipsa lex diuina obligat semper ad mortalem culpam ex suo genere, vt lex de non mentiendo, &c. & alia. Dico Tertium. Intentio Legislatoris, volentis obligare quantum potest per legem præceptiuam in materia graui, nimis ponderosa & magni momenti ad bonum commune, seu Ecclesiasticus sit, seu secularis legislator, obligat ad mortale. Ita Victor. de potest. ciuili. num. 29. Sot. 1. iust. quæst. 6. art. 4. Angel. lex. Syl. ibidem. Panormit. & Felin. ad cap. Concupis. de constit. Talis intentio cerneretur in præcepto, quo tempore famis, vel belli Rex imperaret, ne frumentum, armave exportentur e Regno. Id enim vergeret in magnum detrimentum regni.

Quæ verba legis inducunt culpam grauem, quæ leuem. §. 5.

QVAESTIO. Quæ verba legis ostendant obligationem ad grauem, aut leuem culpam? **R**ESP. Dico primum. Nullum est verbum, secundum se sumptum, ex cuius præcisa significatione colligatur legis obligatio grauis. Ita Nauar. ca. 23. nu. 5. Caiet. 2. 2. qu. 186. Castro. de leg. pan. ca. 1. Dico secundum. In iure canonico, quando lex circa rem grauem proponitur per verbum præcepti, aut æquipollens, obligat ad mortale. Ita docent Angel. lex. verb. Syl. verb. præceptum. Gabr. Caieta. Castro. Nauar. citati supra Canonist. ca. concupis. de constit. Ita manifeste decernitur. Clem. de verb. sig. circa regulam D. Francisci, secun-

secundum ius commune. Dico *tertium*. Hęc verba æquivalentia præceptiuis: Tenentur necessario. Non licet omnino. Necesse est, & similia. In virtute obedientiæ. Sub interminatione diuini iudicij. Auctoritate Apostolica. Districte, & similia verba indicant obligationem grauem. Ita Med. *qu. de necessitate ieiunij*. Dico *quartum*. Hęc verba, Debet, Non oportet, & similia, consideranda sunt ex materia circa quam traduntur, & iuxta grauitatem, aut leuitatem materiæ de ijs iudicandum est. Ita Vocabularium vtriusque iuris in *verb. Debet*. Panorm. *ca. Intellexi. de iudic. Felyn. cap. Nam concupis. Gab. in 4. d. 16. qua. 3. art. 1. Sylu. verb. præceptum. qu. 2.* colligitur ex *cap. 1. de desponsat. impub. & ex Concil. Trid. sess. 2.* Dico *quintum*. Hęc verba Decernimus. Statuimus. Ordinamus, ex vsu non habent in iure canonico vim obligandi ad mortale. Ita D. Tho. 2. 2. *qu. 186. art. 9. ad 2.* Dico *sextum*. In iure ciuili non est iudicanda culpa secundum intentionem Legislatoris ex verbis, quibus legem decreuit, sed ex materia, & circumstantijs eius. Ita Nauarr. *supra num. 52.*

Quæ pœna apposita legum transgressoribus, indicat culpam grauem, quæ leuem. §. 6.

QVAESTIO. Quæ pœna apposita legum transgressoribus grauem, aut leuem culpam indicabit? RESP. Dico primum. In iure ciuili pœna capitis, carceris, exilij perpetui, proscriptionis omnium bonorum, & similes arguunt culpam mortalem. Leuiiores vero pœnæ, vt carceris, aut exilij ad breue tempus, pecuniæ mulcta, & similes leuiiores, arguunt culpam venialem. Ita Castro *de leg. pen. cap. Sylu. verb. præceptum, & Armil. ibidem numer. 3. Sot. 1. iust. quest. 6. art. 4. Caietan. verb. transgressio præcepti*. Ratio est. Quia pœna, iuxta regulam rationis adæquanda est culpæ, alioqui iniuste fuit apposita pœna grauis, pro culpa leui, & è contra. Dico *secundum*. In iure canonico pœnam excommunicationis, seu latae, seu ferendæ sententiæ, obligat ad mortale. Ita colligitur ex *cap. Episcop. & cap. Nullus. 11. quest. 3.* Nisi ante iudicis sententiã concedatur ab ipsa lege admonitio, nimirum: nisi admonitus

nitus

nitus resipiscat, excommunicetur: hæc enim verba indicant leuem culpam. Sic adnotarunt Caietan *verb. preceptum §. pœn. Nauar. sup. numer. 52. Henriq. de synod. numer. 262.* Pœna tamen suspensionis non arguit obligationem ad mortale. Ita Caiet. *verb. suspensio. Nauarr. cap. 27. numer. 151.* Neque item pœna irregularitatis. Ita Castr. *citato loco & Nau. num. 220. Couar. relect. de homicid. p. 2. §. 4. numer. 9. claret ex capit. Tua nos. cap. Ad audien. primo de homic. voluntar. Turrecr. ad capit. quauis. de consecr. dist. 4.* Ratio est. Quia huiusmodi pœnæ incurri possunt ob totam culpam venialem. Verumtamen pœna interdicti obligat ad mortale. Ita Sylu. *interdicti. 3. quest. 1. Sot. in 4. d. 22. quest. 3. art. 1. conclus. 3. Couarru. capi. Alma mater. 2. p. §. 1. numer. 5.* Ratio est deducta ex his Doctoribus, quoniam huiusmodi pœna non incurritur, nisi propter grauem culpam.

CAPVT V.

De obligatione legum humanarum, quo ad culpam.

De obligatione subeundæ pœnæ impositæ, per iudicis datam sententiam. §. 1.

- 1 *An reus teneatur subire pœnam à iudice iudicatam.*
- 2 *An mortuus possit damnari pro crimine commissum dum viueret.*

1 **Q**VAESTIO. *Post iustam sententiam iudicis latam, ut neque legem transgressor ad pœnam impositam: RES. 2. Tenetur ad eam patiendam. Ita D. Thom. 2. 2. quest. 62. art. 3. Caietan ibidem. Sylu. verb. ex §. 9. Ang. ibidem §. 4. Gab. in 4. d. 15. quest. 4. art. 2. concl. 2. Maior. ibid. quest. 2. Sot. 1. iust. quest. 6. art. 6. conclus. 5. Bald. in L. Id quod pauperibus. quest. 9. Cod. de Episcop. & cleric. Felyn. capit. 1. de conf. in 4. Nauarr. cap. 23. numer. 66. Dico secundo. Quando pœna est atrox, ut mortis, aut alterius grauis damnae corporalis, non potest quis cogi ad eam exequendam. Ita*

Simanch.